

Ons soort mensen

Annemarie Vlaming

Vertalersgeluktournee 2017

U kent het misschien wel: op vakantie gaan en niet meer naar huis willen... De rust, de ongerepte natuur, de fijne mensen, de relaxte sfeer. Weg uit de hectiek, terug naar de oorsprong.

Een boek lezen voelt voor mij ook als vakantie. Je trekt je terug op een andere plek, misschien in een andere tijd, hoe dan ook met andere mensen om je heen. Mocht het een keer niet bevallen, vertrek je. In het beste geval lees je je boek uit, omdat je dat had voorgenomen. Je vindt het een zwakgebod om een boek niet uit te lezen; misschien wordt het nog beter, misschien ligt het aan jou en lees je verkeerd. Boeken lezen lijkt wel wat op eilandhoppen, of kamperen op de bonnefooi: je kunt blijven hangen, of je pakt de boot naar het volgende eiland, of je zet je tentje op een leukere camping. Het mooie is dat je kunt terugkeren, maar het hoeft niet.

En dan vertalen, dat voelt voor mij ook als een soort vakantie. Gratis en voor niks, sterker nog: ik krijg er voor betaald, en mag op reis naar exotische of minder exotische plekken. Met dit grote verschil: na twee weken keer ik niet terug naar huis. Nee, gedurende een maand of vijf, zes, zeven moet ik op mijn bestemming blijven plakken. Want als je een boek vertaalt kun je geen kant op! Je hebt een deadline en met één keer doorlezen en een kladversie ben je er niet. Elk woord, elke zin, elke situatie gaat minstens zes keer door je handen, waardoor zelfs de aardigste personages op een gegeven moment gaan irriteren, de spannendste situaties saai worden en de plekken waar je zo vaak bent geweest je tegen gaan staan.

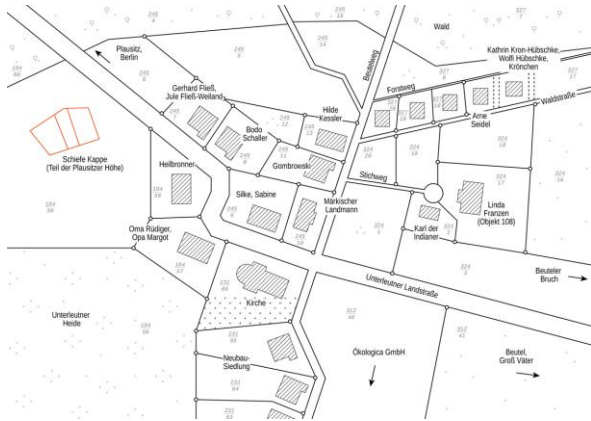
Bovendien kan vertalen, net als vakantie, behoorlijk intiem zijn. Niet alleen dat je niet naar huis kunt, je zit ook nog eens met rare vakantiegenoten opgescheept, je leert ze wel heel goed kennen, hun luchtjes, nare trekjes, irritante geluiden... Dunne wandjes op het toilet, doorwaakte nachten omdat de campingburen ruzie maken, of juist niet.

Maar ik zou hier natuurlijk niet staan als dit ook voor *Ons soort mensen*, mijn vertaling van Juli Zehs *Unterleuten*, zou gelden. Dat wil zeggen, het gaat allemaal wel op, want ik moest er blijven plakken, in Unterleuten, het dorp uit de Duitse titel. Ik moest me uitleveren aan de grillen van de dorpsbewoners, hun rare trekjes, hun onderlinge ellende, maar wat een feest was dat, mijn behoorlijk lange vakantie in dit Oost-Duitse dorpje!

Voor wie het boek niet kent:

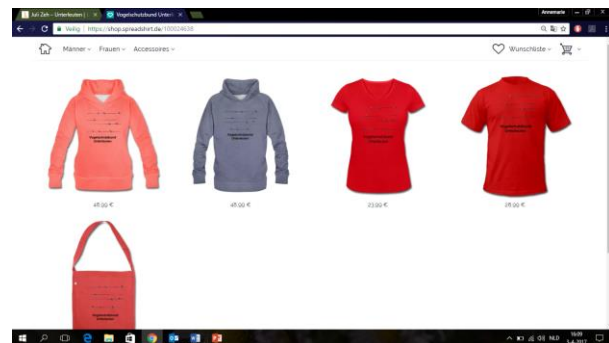
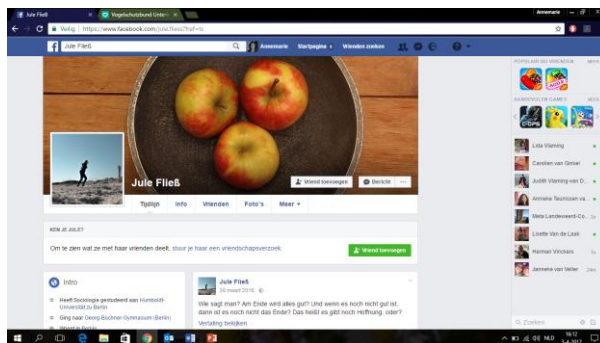
Unterleuten is een fictief dorpje in voormalig Oost-Duitsland. Mensen leven er in relatieve vrede met elkaar, totdat nieuwkomers de verhoudingen op scherp zetten. Linda wil een manege, Jule en Gerhard willen hun kindje op laten groeien in een landelijke idylle, Konrad Meiler heeft zo zijn eigen plannen met al het land dat hij voor een schijntje heeft verworven en de Vento Direct wil windmolens plaatsen rond het dorp, wat zorgt voor haat en nijd bij de respectievelijke grondeigenaren. Een bont palet aan dorpsbewoners trekt voorbij: een zonderling poezenvrouwetje, een hork van een buurman die zijn burens uitrookt, een oude communist en nog vele anderen.

Dankzij de plattegrond van Unterleuten wist ik waar iedereen woonde, waar de windmolens moesten komen, hoe de poepwagen van de waterwerken moest keren om bij de beerput van de burgemeester te kunnen, waar de mannen 's avonds een kaartje legden en hun snode plannen beraamden.

De plattegrond van Unterleuten

Juli Zeh heeft van Unterleuten overigens een prachtig multimediaal project gemaakt. Zo zijn er facebookpagina's van diverse personages, kun je op de menukaart van de Märkische Landmann zien wat de pot schaft en kun je zelfs tasjes van de vogelbescherming kopen... Alles te vinden op [www.underleuten.de](http://www.unterleuten.de). Zelf noemt ze het op de website: 'Ein literarisch-virtuelles Gesamtkunstwerk'.

Het multimediale project rondom de roman

Stuk voor stuk leerde ik de dorpsbewoners kennen, sommige oppervlakkig, andere een stuk beter. Ik had het eerder al over intimiteit: zoals het op vakantie de grootste eer is om door locals te worden uitgenodigd voor een borrel of een dorpsfeest, was het een groot voorrecht al die personages te leren kennen en hen mee te maken in hun intiemste momenten.

Een van de aangrijpendste personages vond ik bijvoorbeeld Gombrowski, de baas van de landbouwcoöperatie. Hij heeft zich zijn leven lang met hart en ziel ingezet voor het welzijn van zijn dorp, maar moet erkennen dat het allemaal voor niets is geweest. Zijn vrouw en dochter hebben hem verlaten en zijn windmolenplan valt op het laatste moment in duigen. Gedesillusioneerd daalt hij af in de drinkwaterput die het dorp van water voorziet.

Voorlezen, pag. 654-655:

'Pas toen hij de zaklamp aanknipte merkte hij hoe erg zijn vingers trilden. Ook al stond zijn plan vast, hij moest toegeven dat hij nerveus was. Tenslotte deed je dat wat hij van plan was maar één keer in je leven. Als je het al deed.

De beste remedie tegen nervositeit was handelen, en het eerste deel van wat hem te doen stond vereiste het nodige aan kracht en lichaamsbeheersing. De klep van de schacht mat tachtig centimeter in doorsnee. Hij was niet afgesloten, maar wel van gietijzer en zo zwaar dat Gombrowski zijn hele lichaamsgewicht in de strijd moest werpen om hem open te duwen. De zaklamp was zo klein dat hij hem tussen zijn tanden kon klemmen, zodat hij zijn handen

vrij had. Met zijn schouder hield hij het deksel open, terwijl zijn voeten tastend naar de eerste sporten van de ijzeren ladder zochten. Sport na sport liet hij zich in de schacht zakken, het zware deksel op zijn nek balancerend, gebogen als Atlas onder de wereldbol. Toen de hoek zo onmogelijk was geworden dat hij het gewicht geen seconde langer meende te kunnen dragen, trok hij zijn hoofd in, omklemde met beiden handen de ijzeren sporten van de ladder en ging snel door zijn knieën. De klap waarmee het deksel dicht sloeg produceerde een duizendvoudige echo in de schacht, waarvan Gombrowski dacht dat hij nooit zou eindigen. Toen hij uiteindelijk toch wegebde, hield hij nog een paar seconden zijn adem in en wachtte tot ook de galm in zijn oren was gestopt. De stilte die volgde maakte hem bang. Die was absoluut dan alles wat hij ooit had meegemaakt. Toen hij zijn keel schraapte, trok de schacht het geluid mee de diepte in. Gombrowski nam de zaklamp uit zijn mond en scheen omlaag. Al na enkele meters verdween het licht zonder de bodem te bereiken. Zijn hart begon pijnlijk tegen zijn ribben te bonken. Hij wilde eruit; hij wilde licht, lucht, regen. Daar had hij al op gerekend. Langzaam en duidelijk zei hij in gedachten tegen zichzelf dat het onmogelijk was om het zware deksel van binnenuit te openen. Hij kon doordraaien, in paniek raken, schreeuwen en tekeergaan – aan zijn situatie zou dat niets veranderen.

Het moge duidelijk zijn: *Ons soort mensen* is een boek als een geweldige, gevarieerde vakantie! Alles zit erin: spanning, romantiek, politiek, natuur, maatschappijkritiek. Het is bovendien een van de prettigste boeken die ik ooit heb vertaald. De vertaling leek als vanzelf te ontstaan. Het voelde alsof ik aanwezig was in Unterleuten, waardoor alle beelden zonder moeite in het Nederlands op papier terechtkwamen.

Natuurlijk zitten er in ieder boek dat je vertaalt wel een paar lastige vertaalkwesties. Een van de hoofdpersonen, Frederik, is bijvoorbeeld game-ontwikkelaar, en van browsergames heb ik absoluut geen kaas gegeten. Ik heb zelfs nog een bevriende gameverslaafde puber gevraagd te controleren of ik geen totale onzin had opgeschreven. Gelukkig is de terminologie op dat gebied allemaal in het Engels, dus woorden als *quest* en *features* kon ik laten staan. Ook lastig vond ik de passages waarin Linda in de auto door het bos scheurt. Ze houdt er een geheel eigen theorie op na over hoe je de bochten het beste en snelste kunt nemen. Dan gaat het over *Scheitelpunkt* en *Ideallinie*, waarbij ze optimaal gebruikmaakt van het hele wegdek. Zelf zit ik liever op de fiets, dus het enige wat ik dan denk is: ‘Mens, blijf op je eigen weghelft!’

Ik heb met enorm veel plezier aan *Unterleuten* zitten werken, dagen, weken, maanden achtereen. Me terugtrekken in mijn werkkamer om me weer onder te dompelen in Unterleuten voelde als een dagelijks terugkerende vakantie. En natuurlijk weet ik van de beerput, van de onhebbelijkheden van de dorpsbewoners, van alle haat en nijd; maar na het inleveren van de laatste proef bleef ik verdwaasd achter, met ernstige heimwee naar dat gekke kleine dorpje Unterleuten. U zou er eens op vakantie moeten gaan!